

GÉZA BETHLENFALVY (1936–2021)

Dnia 18 listopada 2021 r. w Budapeszcie zmarł w wieku lat 85 dr Géza Bethlenfalvy, węgierski orientalista, tybetolog i mongolista, laureat nagrody Kőrösi Csoma, były dyrektor Węgierskiego Instytutu Kultury w New Delhi, wykładowca uniwersytecki.

Géza Bethlenfalvy urodził się 10 lutego 1936 r. w Huncovce (Hunfalva) w Słowacji. Po wojnie rodzina przeniosła się na Węgry, do miasta Mosonmagyaróvár, gdzie uczęszczał do szkoły. W latach gimnazjalnych pod wpływem lektury książki o jodze zainteresował się praktyką jogi. Po ukończeniu szkoły średniej próbował dostać się na studia, lecz władze blokowały mu wstęp ze względu na „niewłaściwe pochodzenie” (przed wojną rodzina ojca posiadała majątek ziemski). Po dwóch latach zezwolono mu jednak na podjęcie studiów na Uniwersytecie w Budapeszcie (Eötvös Loránd Tudományegyetem, ELTE). W latach 1956–1963 studiował najpierw językoznawstwo (w tym język rosyjski, który przydał mu się bardzo podczas pobytu w Mongolii) i literaturę węgierską, po czym przeniósł się na indologię, świeżo utworzoną przez prof. Janosa Harmatę (1917–2004) (był wówczas jedynym studentem). Sanskrytu uczył Csaba Töttössi. Géza Bethlenfalvy uczęszczał również na wykłady z historii sztuki i psychologii. Wkrótce jednak został usunięty z Uniwersytetu za udział w wydarzeniach związanych z rewolucją węgierską w 1956 r. i przez dwa lata (od 1957 r.) miał się różnych zajęć. Przywrócony na studia ukończył je w 1963 r., uzyskując dyplomy w dziedzinie językoznawstwa i literatury węgierskiej oraz indologii.

Po ukończeniu studiów prof. Lajos Ligeti (1902–1987), wybitny mongolista, przyjął go jako asystenta do nowo utworzonego w Akademii Nauk zespołu badawczego zajmującego się szeroko rozumianą altaistyką (Research Group for Altaic Studies). Za radą prof. Ligetiego Géza Bethlenfalvy podjął naukę języka tybetańskiego, po czym rozszerzył swoje zainteresowania badawcze obejmujące tybetologię i mongolistykę na buddyzm, zarówno w Indiach, jak i jego formy w Azji Środkowej. Prowadził badania nad tybetańskim kanonem buddyjskim, których owocem były drobniutko opracowane katalogi. Szczególnie jednak zainteresowała go postać węgierskiego uczonego, Aleksandra Csomy de Kőrös (Sándor Kőrösi Csoma, 1784–1842), pioniera studiów tybetologicznych. Poświęcił mu później artykuły i referaty na konferencjach oraz organizował sympozja tybetologiczne jego imienia. Był także mocno zaangażowany w działalność towarzystwa naukowego imienia Aleksandra Csomy de Kőrös (Csoma de Kőrös Society). Przez wiele lat piastował funkcję sekretarza (1968–1974, 1964–1991) a następnie wiceprezesa Towarzystwa (1991–1994). W uznaniu zasług otrzymał w 1991 r. nagrodę Towarzystwa.

W 1969 r. Géza Bethlenfalvy wyjechał na trzymiesięczne stypendium do Mongolii, a w rok później otrzymał półroczne stypendium na wyjazd do Indii. Prowadził badania nad tekstami buddyjskimi, a w Indiach podążał śladami swego wielkiego rodaka, Csomy de Kőrös.

W latach 1974–1980 osiadł na dłużej w Indiach jako wykładowca języka węgierskiego na Uniwersytecie Delhijskim. Nawiązał współpracę z prof. Lokeshem Chandrą, dyrektorem International Academy of Indian Culture i wydawcą serii Śāta Pīṭaka, w ramach której opublikował m.in. szereg tekstów źródłowych. W tejże serii Géza Bethlenfalvy wydał swoją najważniejszą pracę *A Catalogue of the Urga Kanjur* (International Academy of Indian Culture, Delhi, 1980), katalog kanonu tybetańskiego wydany w Mongolii w latach 1908–1910. W tym samym roku

wydał tom poświęcony związkowi kulturalnym Indii i Węgier pt. *India in Hungarian Learning and Literature* (Delhi, 1980).

Po powrocie do Budapesztu opublikował kolejny katalog kanonu tybetańskiego pt. *A Hand-list of the Ulan Bator Manuscript of the Kanjur Rgyal-rtse Them-spangs-ma* (Akadémiai Kiadó, Budapest 1982). Obydwa katalogi stanowią trwałe wkład do nauki.

W latach osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych Géza Bethlenfalvy ponownie dołączył do grupy badawczej w Akademii Nauk, prowadził też zajęcia na Uniwersytecie ELTA. Jak już wspomniano wyżej, w tym czasie pełnił funkcje w Towarzystwie Csoma de Kőrös, zaś w okresie 1992–1995 był wiceprzewodniczącym Węgierskiego Towarzystwa Studiów Religioznawczych.

Ponownie wyjechał do Indii, gdzie w latach 1994–2000 był dyrektorem Węgierskiego Ośrodka Kultury i Informacji w Delhi. Obydwa długie pobyty w Indiach wykorzystywał do podróży, m.in. do Ladakhu i Zangskaru, gdzie przed laty Csoma de Kőrös studiował język tybetański i zgłębiał pisma kanonu buddyjskiego. W Dharamsali miał okazję spotkać się osobiście z Dalajlamą XIV.

Po powrocie na Węgry, tak jak poprzednio, Géza Bethlenfalvy włączył się w prace grupy badawczej w Akademii Nauk do 2006 r.

Nawiązał bliższe kontakty z tybetologami z Uniwersytetu Wiedeńskiego i w okresie 2008–2010 dawał w Wiedniu gościnne wykłady, ciesząc się dużym zainteresowaniem. W 2008 przystąpił do programu badań nad tybetańskim kanonem w regionie Ladakhu i Zangskaru.

Kolejne lata spędził głównie w zaciszu domowym, nie przestając kontynuować swoich zainteresowań i prac badawczych.

Zmarł po długiej chorobie w Budapeszcie 18 listopada 2021 r.

W 2015 r. ukazał się tom artykułów dedykowanych Gézie Bethlenfalvy'emu pt. *Kéklő hegyek alatt lótuszok tava – Tanulmányok Bethlenfalvy Géza tiszteletére / Lotus Lake under Blue Mountains – Essays in honour of Géza Bethlenfalvy*, red. Kakas Beáta, Szilágyi Zsolt. L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2015.

W ramach projektu „Oxford Tibetan & Himalayan Studies: Oral History of Tibetan Studies, University of Oxford” 15 kwietnia 2017 r. w Budapeszcie Imola Atkins przeprowadziła wywiad z Gézą Bethlenfalvym, którego tekst jest dostępny na stronie <https://oralhistory.iats.info/interviews/geza-bethlenfalvy/>. Tamże zamieszczone są dodatkowe informacje o jego karierze akademickiej oraz bibliografia.¹

MAREK MEJOR
Uniwersytet Warszawski

¹ Na stronie International Association of Tibetan Studies (<https://www.iats.info/category/uncategorized/>) obszerne wspomnienie “In Memoriam: Géza Bethlenfalvy (1936–2021)” zamieścili Gergely Hidas, Péter-Dániel Szántó i Helmut Tauscher.

Zob. kalendarium działalności oraz bibliografię prac, którą zebrała Alexa Peter (stan na czerwiec 2009) i umieściła na stronie <http://www.ippolito-desideri.net>.

Zob. także: Eötvös Lóránd University, Budapest ELTE Department of Indian Studies, 19 November 2021, <https://ind.elte.hu/en/content/farewell-to-prof-geza-bethlenfalvy-obituary.e.2738>.